

Угх № 0039/16.10.2018

НАРОДНО СЪБРАНИЕ
Вх. № 14774-837-00-4
дата: 18.10.2018г.

ДО

Г-жа ЦВЕТА КАРАЯНЧЕВА

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА

43-то НАРОДНО СЪБРАНИЕ

копия:

ДО

Г-н КРАСИМИР ВЕЛЧЕВ

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА

ПО ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯТА И

ПАРЛАМЕНТАРНАТА ЕТИКА

ДО

Г-н

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА

ПО ПРАВНИ ВЪПРОСИ

ДО

Г-н СЛАВЧО АТАНАСОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА

ПО КУЛТУРАТА И МЕДИИТЕ

ДО

Г-жа МИЛЕНА ДАМЯНАВА

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА

ПО ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Относно: проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за вероизповеданията, №854-01-34, внесен в 43-то Народно събрание, от н.п. Цветан Цветанов, Мустафа Карадайъ, Корнелия Нинова и законопроект № №854-01-35 внесен от н.п. Искрен Венелинов група народни представители

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ПРЕДСЕДЕТАЛ,

По повод внесените законопроекти на Закон за изменение и допълнение на Закона за вероизповеданията, предложените правни норми, не само бъдат сериозни юридически

възражения, но е и наложително да се направи задълбочен анализ на възможните житейски и правни хипотези.

Съгласно практиката на Конституционния съд в Република България, правото на собственост по отношение на културни движими и недвижими ценности не може да се третира, както е в общия случай, тъй като е свързано с реализация на културните права на всеки гражданин и тяхното гарантиране чрез упражняване на публичноправното задължение на държавата да опазва културното наследство.

Правото на участие в културния, социалния и икономическия живот, както и в обществените дейности е общо конституционно право на всяко лице - български гражданин или чужденец

Парламентарната история показва, че когато става дума за рестрикции на религиозната свобода, в Народното събрание се формира винаги едно твърде голямо мнозинство, трудно постижимо по други въпроси, както традиционно от левия и националистически политически сектори, но и от дясното политическо пространство.

Следва да се отбележи, че в периода след 10 ноември 1989 година в отношенията църква-държава демократичните реформи настъпват най-трудно, най-болезнено и дори, че **този процес все още не е звършил**, и то по отношение на принципни проблеми. Приемането на тези поправки би означавало решително завръщане към открит контрол по отношение на упражняване правото на вероизповедание, към неговото противоконституционно ограничаване, задълбочаване на демократичните противоречия, неразрешени с действащия Закон за вероизповеданията и зачеркване на демократичните постижения в областта на човешките права въобще.

Цели на законопроектите

В мотивите на двата законопроекта единодушно се заявява, че изминалите „петнадесет години“ от приемането на действащия Закон за вероизповеданията са го направили анахроничен, съответно – неспособен да отчете някакви „съвсем различни условия на живот“, които били настъпили. Трудно да се разбере в какво точно вносителите виждат тази радикална промяна или просто се приема, че времето само по себе си износва бързо всеки закон. В мотивите са изложени следните основания, **неподкрепени с каквито и да са факти**: „През последните няколко години в страната се наблюдават тенденции за навлизане на чужди вероизповедания и проповядването на религии и религиозни учения със съмнителен, дори агресивен характер. През последните години се констатира, че на определени места в страната се проповядва радикален Ислям и в страната навлизат чужди религии, които нямат регистрация в страната, а техните ритуали, обичаи и специфики, на само са чужди на българина, но съставляват намеса във вътрешния мир в страната и представляват заплаха за националната сигурност.“ И още „В съответствие с конституцията и целите на законопроекта предлагаме въвеждането на забрана религиозните общности и институциите да получават финансиране от чужди държави и лица за възнаграждение на свещенослужителите в религиозните институции“ и като еманация на загрижеността за доброто здраве на нацията се предлага „Това трябва да се ограничи от евентуалното участие на чужди граждани в религиозните служби, което е гаранция за религиозните свободи на лицата, от другите организационни дейности и др. като категорично се предотврати всякаква възможност за

злоупотреба с религиозни свободи и използването им за параван за други цели с насоченост срещу националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морала или срещу правата и свободите на други лица, както е посочено.”

Тези абстрактни, разтегливи и в изрази като „нарушаващи вътрешния мир в страната и националната сигурност в страната“ направо абсурдни констатации, стават още по-нелепи на фона на заложения и в двата законопроекта най-важен метод за постигането на целите им – финансова прозрачност.

Особено **неадекватната от логическа и правна гледна точка** е тезата, че вероизповеданията в страната са български, т.е. че те притежават някакви оригинални национални характеристики, смесването на които с чужди на националните елементи е вредно. Така вносителите стигат до идеята, че „българските“ вероизповедания трябва да се управляват от български граждани, да се финансират само от местни общности и донори, като елементи на националната сигурност.

Заявените основания на вносителите говорят направо за съществуваща тенденция за нарушаване на закони от страна на вероизповеданията у нас, съответно – нуждата от засилване на контролно-сигналната функция на държавата в лицето на Дирекция „Вероизповедания“, което е едно твърдение, **напълно откъснато от действителността**, без всякаква подкрепа в реалната дейност на вероизповеданията.

Заявена изрично е и **целта за борба с радикалния ислям**. Въпреки очевидната неадекватност на един такъв подход дори в случай на нарастваща опасност от навлизане на радикален ислям в страната, не се дава задоволително обяснение защо подавяващата част от вероизповеданията трябва да бъдат включени в тази всеобща „карантина“.

За да се оправдае засилената държавна намеса, в мотивите на законопроектите се приема, че всички вероизповедания действат в особена обществена полза, т.е. че са едва ли не субекти на публичното право, което **не отговаря на действителния им конституционно-правен статут**.

Нормативен предмет

Законопроектите предвиждат **противоконституционно ограничаване на правото на вероизповедание** в няколко направления, в които по същество се състои **цялата палитра на изразяването на религиозни и верски убеждения** и упражняването на това субективно право – проповядването, богослужението, религиозното образование. Широк кръг лица се изключват от пълноценно упражняване на правото. Увеличават се контролните правомощия на Дирекция „Вероизповедания“. Въвежда се контрол върху придобиването и разпореждането със средства на вероизповеданията, драстично се увеличават санкциите за предвидените в Закона за вероизповеданията нарушения, които са непосилни за повечето вярващи и техните организации. Основно средство за осъществяването на този **засилен контролен механизъм** е предвижданата задължителна, по същество вече разрешителна регистрация на всички вероизповедания като ЮЛ. Регистрацията ще се обуславя от предвижданото задължение съдът

да обосновава решението си въз основа на задължителен, а не препоръчителен както досега доклад на Дирекция „Вероизповедания“ относно допустимостта на регистрацията, което по същество цели да превърне регистрацията от акт на обвързана администрация в дискреционен такъв по преценка на административния орган. Разрешителният характер на държавните актове се подчертава категорично от предвидената възможност за **директна и произволна забрана на религиозна дейност от Дирекция „Вероизповедания“ по нейна преценка.**

Регистрацията

Съгласно първото предложение на за допълнение на парг. 5 от Закона за вероизповеданията се предлага в чл.20 в глава имущество и финанси създаването на нова алинея :

„чл. 20 а/1/ Когато 6 месеца след изтичане на мандата на ръководните органи на вероизповедание не са предприети действия за избирането на нови ръководни органи, не по – малко от една трета от регистрираните местни поделение на съответното вероизповедание могат да приемат решения за провеждането на избор на нови ръководни органи, за което уведомяват Дирекцията „Вероизповедания“ на Министерски съвет.

/2/- В случаите по ал.1 изборът на нови ръководни органи се провежда не по-рано от 1 месец от решението на местните религиозни общности и не по късно от 6 месеца”

Без всякакво съмнение този текст **влиза в пряко противоречие** с прокламираното в първите две алинеи на същия член от закона, а именно, че:

„Чл. 2. (1) Правото на вероизповедание е основно, абсолютно, субективно, лично и ненакърнимо.

(2) Правото на вероизповедание включва правото на всеки свободно да формира религиозните си убеждения, както и да избира, променя и изповядва - съответно практикува - свободно своето вероизповедание, индивидуално или колективно, публично или частно, чрез богослужение, обучение, обреди и ритуали.

Във втория законопроект има разлика относно това в кой текст е по-подходящо да се въведат ограниченията, които цели първият законопроект. Вносителите избират допълнение на чл. 7, в който действащият закон прави изчерпателен списък на елементите на правото на вероизповедание, като така всъщност **разширяват обхвата на ограниченията**, предвидени в първия законопроект. Предложението гласи:

В чл.6 в т.7 думите, като и да се създават и поддържат подходящи според общностите и институциите учебни заведения , при спазване на законовите изисквания” се заличават.

Очевидно и двата законопроекта предполагат, че личното упражняване на правото се поглъща и включва в дейността на вероизповеданията като колектив, като цяло, т.е. личното право се разглежда в контекста на вероизповеданието и не се изключва от него, колективните измерения и форми на правото не се схващат като функция на индивидуалната му и лична природа.

Това законово предложение предвижда поставяне на съдържанието на личното, субективно човешко право на вероизповедание, признато като такова и от Конституцията в неговата пълнота, в зависимост от съществуването на един колективен субект, който при това притежава и качеството на юридическо лице. По този начин **изцяло се обезсмисля и парира действието** на съответните норми в Конституцията и действащите норми на чл. 2 и 6 от Закона за вероизповеданията. Оправомощен колективен субект са и поделенията на регистрираните вероизповедания, които са юридически лица. Това означава, че поделенията на вече регистрирани вероизповедания, които не са юридически лица, каквато възможност съществува сега в Закона за вероизповеданията и техните членове ще престанат да разполагат с възможността да упражняват по същество личното си право на вероизповедание.

И така логиката на функционалната връзка между личното право и регистрацията на религиозната общност се обръща наопаки. Според българската конституция е безспорно, че регистрацията на общността като юридическо лице е **право на вярващите, а не задължение** за тях. Предоставянето на такъв статут е задължение за държавата. Това право естествено произтича от индивидуалното лично право на вероизповедание. Регистрацията е реализация на желанието и правото на дадена група вярващи на институционален живот, участие в гражданския оборот и пълноценно обслужване и защита интересите на общността. Новите законодателни предложения са пълно противоречие с тези характеристики на правото, като акцесорното право на придобиване качество на юридическо лице се превръща в предпоставка и изискване за упражняване на основните елементи на религиозната свобода въобще. Трябва да добавим, че въпреки особения режим на Закона за вероизповеданията и твърде спорния му характер като цяло, регистрацията в него е решена като право за вярващите, а не като задължение и режимът остава по същество регистрационен, а не разрешителен.

И така – предвижда се контролът по отношение на религиозните общности чрез т. нар. регистрацията да се осъществява по два начина – на първо място като тя става задължителна предпоставка за упражняване на правото, а от друга въвеждането на преценка на държавата дали тя да бъде извършена, следователно – дали въобще да бъде предоставена правната възможност да бъде упражнявано правото от членовете на определена религиозна общност.

Конституционни и международни стандарти

По този начин предложенията и в двата законопроекта ни връщат към тоталитарното законодателство, където регистрацията на религиозните общности винаги е представлявала специален режим, по същество в противоречие с буквалния смисъл на думата, която предполага акт на обвързана администрация, и се превръща в **лиценз от страна на държавата за упражняване на религиозна дейност**. Това положение изхожда от политическата презумпция на тоталитарната доктрина, че частното е производно на публичното, поради което публичното е водещо и детерминира частното. В този контекст се приема, че държавата разполага с някакви **първични прерогативи по отношение на субективните права на гражданите**, т.е. – че те са относителни и зависят от нейната воля и те се раздават на концесия в зависимост от преценката на съответния орган. Нещо напълно противоположно с либерално-демократичната концепция за абсолютния характер на човешките права, които произхождат от естеството и принадлежат на човека по рождение. Струва си да отбележим казаното от

проф. Коул Дъръм за регистрацията на вероизповеданията като критерий за демократичност – „законът на една страна относно юридическите лица на религиите е решаващ тест относно нейните постижения в подпомагането на свободата на религия и убеждения.“ Накратко – тези предложения очевидно не издържат един такъв решаващ тест.

Предложените промени са в противоречие с **ангажиментите, които държавата е поела** по отношение на защита и насърчаване на религиозната свобода като член на ООН, Съвета на Европа, Европейския съюз, ОССЕ и със собствената си Конституция, съгласно чл. 5, ал. 4, от която „Международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат.“ ОССЕ в лицето на своя Офис за демократични институции и човешки права и Венецианската комисия извършват сериозна работа по обобщаването на тези ангажименти, произтичащи от международното право и практиката на ЕСПЧ в своя общ документ „Ръководство относно статута на юридическо лице на религиозните или верски общности“, където регистрацията и придобиване качеството на юридическо лице се разглеждат обстойно.

Съгласно практиката на ЕСПЧ разрешение от държавата **не може да бъде поставяно като условие** за упражняване на свободата на религията или вярата. Свободата на религията или вярата, изразявана самостоятелно или в общност с друго, публично или частно, не може да бъде обект на предварителна регистрация или други подобни процедури, тъй като тя принадлежи на човешките същества и общности като носители на правото и не зависи от разрешение.

Свободата да изповядваш религия или вяра в общност с друго е призната на човешките същества като носители на правото и не може да бъде обект на каквито и да са предварителни ограничения чрез използване на процедури по задължителна регистрация или други подобни процедури.

Международното право дава защита на религиозните или верски общности, без оглед на това дали те се ползват или не от статут на юридическо лице. Независимо от метода, избран за изпълнение на своето задъжение да осигури статут на юридическо лице на религиозните или верски общности, държавите трябва да осигурят такова действие на националната правна рамка, което да съответства на международните съглашения в областта на човешките права, по които те са страни, както и на техните други международни задължения. Страните трябва също да осигурят достъп до придобиване качеството на юридическо лице, който да не е по-труден за религиозните или верски общности, отколкото за другите видове групи или общности.

Относно придобиване статут на юридическо лице държавите, страни по съответните международни догоорености, трябва да се съобразяват с тях, както и с ангажиментите към ОССЕ, като това означава, че наред с другото религиите и верски общности трябва да **бъдат в състояние да упражняват пълния обем** от религиозни дейности и дейности, нормално упражнявани от регистрираните неправителствени организации.

Допустимите ограничения

В тези текстове личи и се задълбочава недопустимата според Конституцията и международните стандарти презумпция за упражняването на правото на вероизповедание като своеобразен **източник на повишена опасност**, по-голяма от обичайната за другите дейности в обществото. Повтарят се забрани, които така или иначе съществуват в Конституцията и законодателството, и са забранени за всекиго, но се въвеждат и редица нови основания единствено и само по отношение на религиозните организации. Това е абсурдна атака срещу вероизповеданията и поставянето им превантивно в своеобразна правна клетка за предпазване на обществото от някакви сериозни рискове. Неизбежно е да се заключи, че такава противодържавна и антиобществена дейност е свойствена най-вече на вероизповеданията и те подлежат на режим на съдържане. Формулировките са твърде абстрактни, а изрази като „икономическото развитие и благосъстоянието на населението“ са сякаш направо извадени от времето на комунизма. Създава се риск от неограничен по обхват кръг от възможни конкретни случаи на ограничения на правото и са **открита покана към произвол** спрямо религиозната свобода.

От една страна тези ограничения са **в противоречие с принципа за изчерпателност на ограниченията**, посочени в Конституцията и международните документи и ограничителното им тълкуване, а от друга – те по никакъв начин не отговарят на изискванията за необходимост на ограничението в демократичното общество, както изискват Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП) и ЕКПЧ, както и на критериите за яснота и предвидимост на законовото ограничение. Тези изисквания на международните стандарти са въведени именно, за да се предотврати подобен произвол, дори чрез норми, които формално отговарят на определението закон като вид нормативен акт.

Конституционни и международни стандарти

Първо изискване, на което тези предвиджани ограничения на правото на вероизповедание **не отговарят**, е ограничението да е предвидено в закон. Това изискване не е споменато изрично в чл. 37, ал. 2 от Конституцията, но по силата на конституционното действие на МПГПП и ЕКПЧ като част вътрешното право несъмнено това изискване важи и за българската държава. Макар че предложените промени биха придобили формално характера на закон, те не отговарят на изискванията за това какъв трябва да бъде този закон по същество. Освен че трябва да е лесно достъпна, разпоредбата трябва да бъде предвидима, което означава, че тя трябва да е формулирана с достатъчна точност, та адресатите на нормата да са в състояние да съобразяват своето поведение. Също така би било в противоречие с върховенството на закона, ако негови разпоредби дават **неограничена власт на администрацията**, както в случая в лицето на Дирекция „Вероизповедания“ Законът трябва да е пределно ясен относно правомощията на администрацията. Разпоредби, които претендират да бъдат закон в пълния смисъл на думата, не могат да бъдат дотам неясни, че да не дават достатъчно справедлива представа какви са конкретните изисквания на закона или пък такива, които дават възможност за произволното им приложение.

На следващо място, ограниченията трябва да имат за основание единствено опазването на обществената сигурност, обществения ред, здравето и добрите нрави или основните права и свободи на другите.

Друго важно изискване към ограничителните разпоредби е те да бъдат необходими за постигане на някоя от горните цели, както и да бъдат пропорционални спрямо преследваната цел. Дадено ограничение е необходимо, когато то е пряко свързано и е пропорционално на специфичната нужда, на която то се основава. Мярката трябва да отговаря на „належаща обществена нужда“, която следва при това да бъде тълкувана винаги ограничително, а не такава нужда да се преценява просто като полезна или желателна. Тя трябва да бъде належащо необходима в съвсем конкретен смисъл.

И не на последно място – ограниченията не може да се прилагат с дискриминационна цел или по дискриминационен начин, какъвто е този в обсъжданите законопроекти. С тях се задълбочава с нищо неоправданото отдалечаване на религиозните общности от свободата на действие на всички останали неправителствени организации от една страна, а от друга се задълбочава вътрешната категоризация на вероизповеданията помежду им.

Законовите предложения създават категоричното общо впечатление, че предвидените ограничения представляват едно **унизително отношение**, което принижява религиозната свобода пред обществото и руши авторитета на вероизповеданията. Това е недопустимо от гледна точка на международните стандарти.

Действие по отношение на лицата

Драстично отклонение от съвременното разбиране за природата на човешките права, установен в международните правни стандарти, както и от конституционната и законова рамка на Република България е и стъписващата логика в двете предложения за **различно третиране на субектите** на правото на вероизповедание според тяхното гражданство. В мотивите и на двата законопроекта е заложено като отправна точка, че всички вероизповедания в България са български, каквото и да означава това, и реализацията на правото на вероизповедание на техните членове трябва да бъдат упражнявани от български граждани. Това е очевидно **пренебрегване на принципа за универсалност на човешките права**, заложен в международните документи и в Конституцията. Тази идея е още един признак на клаустрофобичната природа на тоталитаризма, който налага удобна за него изолация от света, която обаче по никакъв начин не обслужва истинските легитимни интереси на гражданите.

В предложените от вносителя с пар. 1 нови алинеи 4 и 5 се създават **групи лица**, спрямо които законът ще диференцира своето действие, респективно ще могат да упражняват правото си на вероизповедание по различен ред. Тези допълнителни ограничения не се поставят във връзка с нормите, уреждащи правото на пребиваване на територията на Република България, съгласно които се урежда престоя на чужденците в страната. Според Закона за чужденците, граждани на трети за ЕС страни могат да придобиват право на пребиваване значително по-дълго от посоченото време в разглежданите законопроекти, включително на постоянно пребиваване. Според законопроектите такова изключение не се прави, поради което остава единствената

възможност – такива лица да упражняват правото си на вероизповедание единствено в рамките на до три месеца на година, като през останалото време следва да се въздържат от това, макар че живеят в страната на друго законово основание за по-дълъг период от време.

С оглед на безспорно признатия с Конституцията и международните правни актове универсален характер на правото на вероизповедание, това е недопустима дискриминация и абсурден националистически протекционизъм.

Тези проекторазпоредби са също в противоречие със задълженията на държавата да осигури и защити правото на вероизповедание за всекиго под нейната юрисдикция съгласно международноправните си ангажменти. Като човешко право религиозната свобода не се ограничава само до гражданите на България, като държавата включително не може да откаже достъп до статут на юридическо лице поради обстоятелството, че някои от основателите са чужди граждани или седалището на тази организация е в чужбина.

Въвежда се общо изискване спрямо всички „служители на вероизповеданията и техните поделения, в това число служители на религиозни храмове и духовни училища“ да бъдат само лица, „получили религиозно образование в институции“, които са одобрени от Дирекция „Вероизповедания“. Тези институции се предвижда да бъдат „духовни училища и религиозни школи, и висши училища от страната и чужбина“, които подлежат на одобрение чрез включване в списък на Дирекция „Вероизповедания“. Тази неадекватна идея е в пълен разрез с автономията на религиозните общности да избират свободно своите служители и тяхното образование, включително и липсата на такова. Не може да се установи каквато и да е належаща обществена нужда, която да оправдава такова ограничение.

Дирекция „Вероизповедания“

Правомощията на Дирекция „Вероизповедания“ се увеличават в няколко направления. На първо място се предвижда вече ДВ да предоставя вече задължително експертно становище пред съда за преценка на възможността даденото вероизповедание да получи регистрация.

Въвежда се драстичната възможност дирекцията да „има право да забрани на отделни лица да извършват богослужение, обреди и ритуали на лица... при съмнения за нарушения на законите на Република България“.

На следващо място се предлага Дирекция „Вероизповедания“ ще одобрява всички „институции“, в които „служители на вероизповеданията и техните поделения..., в това число служители на религиозни храмове и духовни училища“ получават своето „религиозно образование“, за които институции Дирекцията ще издава официален списък на одобрените от нея. Съответно вероизповеданията се задължават да водят регистър на всички свои служители с личните им данни, който при поискване от Дирекцията ще следва да й се предоставя.

И в двата законопроекта се предлага в рамките на засиления финансов контрол се предвижда вероизповеданията и техните поделения да предоставят на Дирекция „Вероизповедания“ годишен „доклад за дейността си“, включващ „съществените дейности и

изразходваните за тях средства“ и се поставят други изисквания за строг финансов отчет. В случай на констатирани нарушения Дирекция „Вероизповедания“ ще уведомява МФ, прокуратурата, Агенция за държавна финансова инспекция и Държавна агенция за национална сигурност. Видимо обхватът на един такъв контрол на Дирекция „Вероизповедания“ цели да се разпростре далеч извън пределите на финансовия контрол, т.е. върху цялостната „дейност“ на вероизповеданията.

Вносителите дават сами едно красноречиво обяснение за тези засилени правомощия на Дирекция „Вероизповедания“: „Законопроектът увеличава правомощията на Дирекция „Вероизповедания“, като я превръща от просто регистрираща дейността на вероизповеданията в орган с достатъчно набор от информация за случващото се в сектора и в случай, че забележи притеснителни тенденции, би могла да сигнализира и предостави необходимата информация на органите, отговорни за финансовата прозрачност и сигурността в страната.“

Финансов контрол

Основни цели на тези законопроекти са „мерки“ за „прозрачност върху финансирането и дейността на вероизповеданията“, „по-голям контрол върху методите на финансиране“ „мерки за ясна финансова отчетност и прозрачност на дарените и придобитите средства от вероизповеданията“, „прозрачност относно финансирането на религиозните институции и оперирането със средствата, отчетността и контрола върху разходване на средствата.

Тези цели ще се постигат, като на първо място се **ограничават рязко възможните източници за финансиране на вероизповеданията**, като те в бъдеще ще могат да се издържат само със средства на „местните религиозни общности, местните поделения и отделни членове в рамките на Република България.“ Т.е., финансирането от чужбина става невъзможно.

Наред със засиления финансов контрол, се предвижда един по-широк **държавен мониторинг върху цялостната дейност** на вероизповеданията. Финансовият отчет, съобразно правилата на Закона за счетоводството, е част от годишен доклад, който трябва да включва отчет за „съществените дейности и изразходваните за тях средства, размера на безвъзмездно полученото имущество и приходите от другите дейности за набиране на средства, вида, размерите, стойността и целите на получените и предоставени дарения, както и данни за дарителите.“ Въвежда се изискването вероизповеданията да предоставят финансови отчети вече и пред Дирекция „Вероизповедания“, независимо от това дали такива се изискват пред други органи. Тези отчети ще бъдат публични и ще се публикуват в „Държавен вестник“. Всички вероизповедания ще подлежат на независим финансов одит, независимо дали ползват каквито и да са преференции от държавата съгласно чл. 25, ал. 1 от Закона за вероизповеданията.

Трябва да се отбележи, че това са изисквания, които липсват по отношение на всички останали НПО, каквато е правната природа и на религиозните организации, което само по себе си прави тези изисквания дискриминационни и декларациите на вносителите, че вероизповеданията извършват „общественополезна дейност от изключителна обществена значимост“ и пряко заявеното им в тези предложения правно положение на публичноправни субекти са всъщност **зле прикрит опит да се оправдае засиления контрол върху цялостната им дейност**. Без всякакво основание от тях се изисква прозрачност и отговорност пред гражданите по-голяма от обичайната. Съгласно Конституцията и Закона за вероизповеданията

религиозните организации са безспорно субекти на частното право. За тях не съществува дори възможността да се регистрират като НПО с общественополезна цел, каквато съществува за всички останали НПО. Дефинирането им като публичноправни субекти е една прозрачна еквилибристика, която се стреми без конституционни аргументи да оправдае **антидемократично увеличаване на ограниченията на религиозната свобода.**

Традицията на тоталитарния антиклерикализъм в България

Появата на тези предложения не е случайна. Тя има своите корени в Конституцията и Закона за вероизповеданията от 2003 година. Въпреки възприетия в Конституцията принцип на разделение между църква и държава и прогласената ненакърнимост на правото на вероизповедание, **има разминаване** с редица други международни стандарти. Изчерпателните допустими ограничения на правото съгласно МПГПП и ЕКЧП са увеличени с критерии като национална сигурност и забраната за политическа дейност на вероизповеданията, а важният функционален критерий – необходимост за ограничението в демократичното общество – изцяло липсва. Впечатление прави особената логика на текста, която се различава смислово от логиката на чл. 18, ал. 2 МПГПП и чл. 9, ал. 2 ЕКЧП. Докато международните документи последователно подчертават изключителния характер на възможните ограничения с изрече „само ако...“, чл. 37, ал. 2 КОНСТИТУЦИЯТА, повторено в чл. 7 ЗВ, използва **открито забранителен израз** като, заявява: „дейността на вероизповеданията не може да бъде насочена срещу...“, от което се остава с впечатление, че от вероизповеданията е естествено да се очаква такова поведение и те са някакъв източник на повишена опасност. Това „превантивно“ отношение се подчертава и от факта, че въпреки приемането на новата Конституция, старият комунистически Закон за изповеданията от 1946 действаше до 2003 година, леко оръзан с решение на Конституционния съд, когато в почти всички сфери на правоприлагане бяха отдавна приети съвременни демократични закони.

Вместо да изчисти противоречията, произхождащи от особения език на Конституцията, Законът за вероизповеданията от 2003 г. ги задълбочи. Оновна причина за появата му бе открито прокламираното намерение на тогавашното правителство да **узакони и утвърди фаворизирания от него синод** на православната църква, като прекрати спора му с т. нар. Алтернативен синод, поддържан от дясната опозиция за църковното ръководство, и така силово прекрати схизмата в полза на „официалния“ синод, ръководен от тогавашния патриарх Максим.

Предложените промени на ЗВ са **още една крачка в отстъпление** от демократичните принципи, върху които се гради конституционният строй и управление в България. Тези предложения са в пряко противоречие с конституционното задължение на държавата да подпомага вероизповеданията, а не да ги ограничава и контролира. Съпоставени и с антидемократичните промени на изборното законодателство, тези предложения дават основание да се говори за криза в демократичната организация на обществото и настъпващ тоталитарен реваншизъм.

Не на последно място упражняването на влияние на ДПС, чрез закона върху Мюсюлманското изповедание е повече от демоничен и се характеризира с периодично прокарване на текстове, които определят това влияние. Такива опити е имало и в други народни събрания, но там

дилемата беше съдебните битки на проф.Недим Генджев и палеативните обвързаности на Мустафа Хаджи с протурски, проамерикански и никога пробългарски тенденции в управлението на Мюфтийството. Сега това не съществува, правоприемството на съществуващите до 51 година Мюсюлмански вероизповедни общини е признато на Мюсюлманското сунитско изповедание, Мустафа Хаджи е обезличил собствеността на местните поделения, навлякъл е на Мюсюлманското изповедание задължения към бюджета от 8 249 000 лв. и отново е пред угрозата ДПС да му спретне вътрешен преврат от не по-малко от една трета регистрирани местни поделения. А може ли Патриаршията да се замисли дали не попада по ударите на този текст и дали Всенародния събор няма мандатност и дали той не променя Устава на екс леге придобилата статут Православна църква и както е записано в уставите се решава всичко дали няма да осъмнем с нов, този път законов разкол.

В заключение законопроектите поставят много повече въпроси от колкото решават проблеми.

За Висш мюсюлмански съвет

Представяван от

Проф.д-р Недим Генджев

За комисията по становище по
проктозаконите:

Областен мюфтия на Пловдив

Хаджи Хасан Хасанов /председател/

Юридически съветник Николай Панков